

Prædiken til 3. søndag i fasten

Luk. 11, 14-28

Teksten, vi lige har hørt, er vanskelig af flere grunde. Den største forhindring for de fleste af os er nok den personificerede forestilling om kampen mellem ondt og godt, som her kommer til udtryk gennem dæmoner, onde ånder og deres uddrivelse, forestillinger der måske nok til tider kan mødes i moderne gyserfilm og i mareridt, men som under dagens klare lys, af stort set enhver, opfattes som overtro, eller som billeder på en mere abstrakt idé om ondskab. Og det er uundgåeligt, at vi oversætter – ikke bare i den almindelige betydning af ordet, teksten oversat fra græsk til dansk, men også kulturelt, til begreber og en forståelseshorisont, vi kan have med at gøre. Hvordan skal vi ellers få noget som helst ud af tekster, der er formuleret i en tid med et verdensbillede, der er så fremmed for vor samtid.

Alligevel gør vi klogt i ikke *bare* at oversætte, men i hvert fald også at kaste et blik på, hvad de gamle billeder rummer ud over, hvad vi får med, om vi gør det hele til en abstrakt konflikt mellem 'det gode' og 'det onde'. Derfor vil jeg et øjeblik holde fast i det personificerede i dagens billeder af 'det onde'.

Også derfor sang vi Luthers reformatoriske

kampsalme, "Vor Gud han er så fast en borg". Jeg har selv svært ved at synge den, fordi den er så bastant i sit udtryk for mod, trods, fællesskab og kampvilje. Historisk er dét forståeligt, og dermed giver den også et spændende blik ind i en verden fra for snart 500 år siden, når vi bemærker, hvor betydningsfuld den – og andre reformatoriske salmer – var i kampen for at etablere en ny kirkelig situation uafhængig af Romerkirken og pavemagten i 1520'erne og 30'erne. Jeg skal ikke opholde mig yderligere ved det, men salmen er båret af en voldsomhed og kompromisløshed, som mange må have oplevet som helt nødvendig under denne frigørelseskamp, og som er dybt fremmed for de fleste af os i dag. Nu virker salmen snarere forældet, umulig at forholde sig til i dens provokerende hævde af relevansen af at ofre det kæreste vi har i kampen mod 'det onde'; eller rettere, 'den onde'.

Vi – derimod – befinder vi os i den tryggest mulige kirkelige situation, hvor der på ingen måde er kamp på dagsordenen. Der er ingen, der truer os i det pæne folkekirkelige Danmark med bål og brand. Det kan se anderledes ud i andre dele af verden, i andre kirkesamfund og hos andre religioner. Men den

trussel, der er for kirken her på stedet, for os folkekirkekristne i kirkelig henseende, drejer sig snarere om muligheden af en stiltærdig død på grund af ligegyldighed, måske om en følelse af institutionel kirkelig overflødighed. Der er – utvivlsomt og først og fremmest – meget meget godt at sige om vores kirkelige og samfundsmæssige situation. Vi er kommet *forholdsvis* langt med hensyn til at acceptere mennesker, som de/vi er, ikke mindst både seksuelle og etniske mindretal, om end måske mindre end vi bilder os ind i festtaler og i henhold til officielle udtalelser; forestillingen om dæmonbesættelse har længe ikke kunnet bruges til at blive af med underlige, anderledes individer, som vi frygtede, *fordi* de var anderledes. Godt nok har vi andre, men dog i almindelighed mindre voldelige, metoder til at holde folk udenfor, som vi gerne vil holde udenfor, og frygten for det ukendte er på ingen måde fuldstændig forsvundet. Alligevel, der er – uanset megen væsentlig kritik, der kan og skal fremføres – særdeles meget godt at sige om det moderne samfund og den moderne folkekirke, *om* den – trods alt – mere humane behandling af – trods alt – os alle nu til dags herhjemme.

I første omgang kunne dette føre til en konstatering af, at teksten – såvel som Luther salmen – ganske enkelt ikke har noget særligt at sige os i dag, i hvert fald med mindre vi på en elegant måde kan udlægge dem billedligt og sige, at vore liv – naturligvis – stadigvæk i dag er en kamp mellem ondt og godt, at vi hele tiden må vælge, og at valgene i grunden trænger sig lige så voldsomt på her og nu, som de gjorde tidligere. I vore

valg er der nemlig også – og det i enorm høj grad – tale om valg i forhold til den store omkringliggende verden: miljøspørgsmål og fred, storpolitiske afgørelser, som vi nok hver især er ude af stand til at forstå til bunds, for slet ikke at tale om, at vi slet ikke alene er i stand til at påvirke udfaldet i særlig høj grad. Men om vi passer på med at slukke lys og spare på varmt vand, og om vi kører på cykel, eller med bus i stedet for med bil, og om vi skærer ned på overflødige flyrejser, er ikke længere et spørgsmål om at spare penge eller om en individuel moral, men er blevet – godt nok små – elementer i en global moralsk deltagelse i kampen for de næste generationers overlevelse.

Jeg har lagt op til, at vi skal lægge mærke til noget i den gamle brug af forestillinger om dæmoner, om det onde som 'den' eller 'de onde'. For mig at se, er det, vi har mistet ved at oversætte dæmoner til noget abstrakt, at vi – kulturelt set – har glemt hvor ufattelig stærke kræfter, der er på spil, når det gælder det onde. Vi vil i almindelighed gerne psykologisere det som egoisme, magtbegær, griskhed eller materialisme, eller som dovenskab, mangel på fællesskab og engagement eller andre mere eller mindre tilsvarende egenskaber, vi kan have del i. Og det er helt rigtigt; sådan kan vi sagtens karakterisere det, og ad den vej kan vi også komme omkring det meste af det og få godt fat i det, der gør det vanskeligt at bekæmpe de meget meget store problemer og at løse de udfordringer, som ikke bare politikerne, men vi alle står overfor i dag, og i princippet står over for til alle tider. Og vi kunne dermed også få fat i, at vi har et ansvar for det alt

sammen.

Og jeg véd ikke selv, hvor meget længere jeg kan komme, for jeg er jo også barn af tiden, og jeg kan ikke i egentlig forstand stille noget op med en forestilling om dæmoner. Jeg véd ikke, hvad det er, og jeg kan ikke frigøre mig fra at opfatte det som 'overtro', når der også til tider i dag i særlige religiøse kredse tales om dæmonbesættelser. Og alligevel mener jeg, at der er en provokerende *rest*, vi skal lytte til, også selvom vi ikke kan forstå den. En foruroligende lille rest, som *ikke* skal få os til at 'købe' en svunden verdens tidsbillede, men blot skal få os til at lytte til, at det, vi opfatter som noget psykologisk eller moralsk vanskeligt, måske også bunder i noget, der er en *kraft*, som skal bekæmpes, ikke kun ved at have moral og ansvar, men nødvendigvis også ved at nogen har *styrke* til at bekæmpe det.

Det er situationen i dagens tekst. Jesus bekæmper dæmoner, og folk bliver i tvivl om, hvorvidt han bekæmper disse dæmoner med onde eller gode kræfter. Hertil bemærker Jesus, at om han virkelig bekæmpede den onde ved hjælp af den onde, så var den onde jo i splid med sig selv, og så kunne 'hans hus' ikke bestå. Med andre ord, hvordan de end ser på det, så er selve det, at det onde bekæmpes, at der er én, der er stærkere, et tegn på, at Guds rige er kommet nær: *Den* person er kommet, der kan drive den onde ud. Jesus bemærker – ironisk kan vi måske sige – at de omkringståendes bekymring er overflødig: så enkelt er det trods alt, at om det onde (eller den onde) bekæmpes, så er det godt, og så er det Guds rige, der virker. Det er meget dualistisk, som det er opstillet,

og vi kan spørge – med god ret – hvad det er for en kamp. Teksten her lader os det ikke vide i detaljer, men den er en del af de samlede beretninger om Jesus, der alt i alt ikke lader megen tvivl tilbage om, at Jesus kæmpede for de svage på alle måder. Han kæmpede mod sygdom, undertrykkelse, udstødelse, religiøs magtmisbrug, dogmatisk stivhed. Jesus kæmpede for barmhjertighed, tilgivelse, og frihed. Vi kan i flæng nævne børnene, kvinderne, toldere, såkaldte syndere, de spedalske som dem, han gjorde sin hovedindsats for og med, og de religiøse magthavere og de veletablerede, som dem, hans kritik og kamp i første række var rettet mod. Og vi kan – naturligvis – ikke komme udenom at sige, igen og igen, at det var den og de kampe, som førte til hans arrestation og henrettelse. Mange detaljer er uklare og vanskelige at tolke historisk ud fra Det Ny Testaments beretninger, men i grove træk er der ingen tvivl om, at den røde tråd gennem Jesu virksomhed angik kampen for de små, i enhver henseende; de lidetroende såvel som de udstødte, eller de der bare ikke regnedes for noget.

Alt det er nok såre sympatisk for de fleste af os, i hvert fald indtil vi opdager, at det også rammer os selv, når vi beriger os eller skaffer os position, magt, hvad det nu er, i det små såvel som i det store, i forhold til andre, som så i den situation er de små. Derfor opfattede disciplene også Jesus ganske korrekt, da han bemærkede, hvor svært det er for en rig at gå ind i Guds rige, vanskeligere end det er for en kamel at komme igennem et nåleøje. Hvem kan så blive frelst? sagde de forskrækket (Matt. 19, 16–26 par). Man

skulle ikke tro, de behøvede at blive forskrækkede, for de var jo ikke rige. Men de havde fattet pointen, at vi alle er rige på den ene eller anden måde, i den ene eller anden situation; nogle så sandelig mere end andre, men der er næppe noget menneske, som ikke holder et andet menneskes liv i sine hænder til tider, om så blot i det ganske små og hverdagsagtige. Og så vokser ansvaret os over hovedet.

Jesus svarer på disciplenes forskrækkelse i episoden med nåleøjet med at sige: ”hvad der er umuligt for mennesker, er muligt for Gud”. Så er vi kommet tilbage til det med ’det onde’ og ’den onde’. For den afgørende forskel i de tekster, jeg snakker om her, forskellen *fra* vores psykologisk/politisk/moralske opfattelse af problemet med – som Paulus udtrykker det i epistelteksten, jeg læste fra alteret – at være lys i Herren; at leve som lysets børn, med frugterne godhed, retfærdighed og sandhed, det *er*, at der er tale om en kamp mod noget, en kraft som vi ikke selv har styrke til at bekæmpe. Det kan måske nok siges uden at bruge dæmonbilledet, men man kommer ikke udenom, at vores moderne abstrakte begrebsapparat gør det meget mindre oplagt, at der er tale om kræfter, som vi – uanset om vi, som vi selvfølgelig skal, arbejder hårdt på det – til syvende og sidst ikke er herre over.

Er det overtro at tænke, at vi ikke er herre over vores egen godhed, om jeg må sige det sådan? Eller vor egen ondskab? Det kan man næppe afklare rationelt, for ingen af begreberne er til at definere helt fornuftsmæssigt, sådan som jeg bruger dem her. Men der er en temmelig almen erfaring, som

jeg tror, jeg kan henvise til. Det er erfaringen af at vi lammes, om vi ser udfordringerne dybt nok i øjnene, om det så er af frygt, af egoisme, eller hvad det er. Den erfaring svarer ganske godt til billedet af, at der er en kraft, vi ikke kan hamle op med. Og om den er i os eller udenfor os bliver igen i høj grad et spørgsmål om synsvinkel, om billedtale, og om hvordan vi forestiller os vores eget jeg.

Svaret hos Jesus, både i dagens tekst og i den for så vidt lige så uhyggelige tekst om nåleøjet, er, at der er én der er stærkere end denne kraft, eller hvad vi skal kalde den. Hvad angår dæmonerne, så kommer der endnu flere tilbage, om vi tror os selv at kunne klare dem. Det gælder også for de dæmoner, vi kalder problemerne i vore så moderne og gode samfund, alle de menneskelige, politiske og økonomiske problemer. De kommer tilbage, også selvom vi tror, vi på så mange måder har sikret os mod dem, bl.a. fordi fornuften selv i så høj grad er en del af disse problemer.

Er der et svar på alle de spørgsmål? Ved udgangsbønnen bedes der med tak for, at vi har fået at høre, hvad vi skal tro og gøre. Jeg kan kun håbe, at det ikke helt hænger på min prædiken, for jeg véd ikke, *hvad* vi skal gøre. Men jeg kan henvise til udsagnet, at ”hvad der er umuligt for mennesker, det er muligt for Gud” og til dagens tekst, der peger på, at Jesus er den stærkere, den der kan binde den onde kraft. Og gjorde det.

Er det troværdigt, eller er det overtro? Det spørgsmål besvares selvfølgelig ret forskelligt i og udenfor kirken. Men har vi fået øjne og ører for dybden i vores både fælles

Redaktion

Valgmenighedspræst
Margrethe Dahlerup Koch
V. Strandbjerg 32
6950 Ringkøbing
mdkoch@mail.dk

Sognepræst
Søren Jensen
Byløkken 27
8240 Risskov
sjen@km.dk

Søndagslæsning
udkommer hver uge på
www.grundtvig.dk
– hvor man også
kan tilmelde sig
elektronisk nyhedsbrev
om Søndagslæsning

Grundtvigsk Forum
Farvergade 27
1463 København K
Telefon 3373 2800
vartov@vartov.dk

og individuelle kamp mod ondt, så må vi inderligt håbe, at det er troværdigt, og at der er denne ene stærkere, som har bragt os Guds kærligheds magt til at virke blandt os. Nok kun i glimt her i livet, men med håb om, at de virkninger ikke er helt forgæves, og med det håb i det store perspektiv, at det er den kærlighed, der er den dybeste magt i tilværelsen, bagom ondt, bagom magtkampe, kulde, intethed og død.

Det er, når det når os, at vi kan få det lys i os og den glæde – i hvert fald i glimt – som kan få os til at gå gennem et nåleøje, elske på tværs af fornuft eller begrænsninger, være med til i det små at skabe liv og glæde og ikke bare god økonomi eller fornuftige aftaler. Derfor er kirken og gudstjenester vigtige: for at styrke os i det; det er derfor, vi får de såkaldte sakramenter, dåb og nadver til at holde os fast gennem også fysiske *tegn*, som intet beviser, men som på tværs af al såkaldt sund fornuft og gustent overlæg fortæller os, at det *er* sandt. Men det kan nok kun siges og modtages i billeder og tegn:

Nu sidder hos din Fader
du højt i himmelkor
og synderne forlader
på denne onde jord.

...

Lad føle mand og kvinde:
Gud har forbarmet sig!

At det ikke handler blot om religiøs indre ekstase, bliver gjort umisforståeligt klart gennem Jesu lidt tørre svar på den begejstrede kvindes lovprisning i slutningen af

dagens tekst. ”Javist! Salige er de, som hører Guds ord og bevarer det!” Vi sendes med hans barmhjertighed og accept lige ud i og tilbage til vores verden med alle dens problemer. Det er der, vi skal virke med det, vi får herinde.

Amen

Nils Holger Petersen

(tidl. Afdeling for Kirkehistorie, KU. Prædiken er holdt i Vor Frue i København i 2009)

Salmer:

302 , 336, 212, 192 (kor), 202, 785